

Iidesjärven puiston 8725 ja Viinikanlahden 8755 asemakaavojen ympäristön saukkoselvitys 2022

9.5.2022

WSP Projekti 316949

Timo Metsänen ja Sara Caetano

Sisällysluettelo

1	Johdanto.....	3
2	Alueen yleiskuvaus.....	3
3	Lähtötiedot ja menetelmät sekä epävarmuustekijät.....	5
4	Saukon perusbiologiaa.....	6
4.1	Tuntomerkit.....	6
4.2	Elintavat.....	7
4.3	Elinympäristö.....	7
4.4	Lisääntyminen.....	8
4.5	Viholliset ja uhat.....	8
4.6	Levinneisyys ja kannantiheys.....	9
5	Lainsäädäntö ja status.....	9
5.1	Uhanalaisuus ja rauhoitus.....	9
5.2	Luontodirektiivi.....	9
5.3	Lisääntymis- ja levähdyspaikan määrittely.....	10
5.4	Tulkintaa.....	12
6	Havainnot ja tulokset.....	13
7	Johtopäätökset ja suositukset.....	16
8	Lähteet ja kirjallisuus.....	18

1 Johdanto

Tampereen kaupunki tilasi WSP Finland Oy:ltä alkuvuonna 2022 saukkoselvityksen lidesjärven puiston (kaavanumero 8725) ja Viinikanlahden (kaavanumero 8755) asemakaava-alueille. Selvityksen yhteydessä kartoitettiin myös kaava-alueiden välillä kulkeva Viinikanoja. Selvityksen tavoitteena oli kartoittaa lajin esiintymistä alueella ja antaa suosituksia maankäytön suunnitteluun lajin osalta.

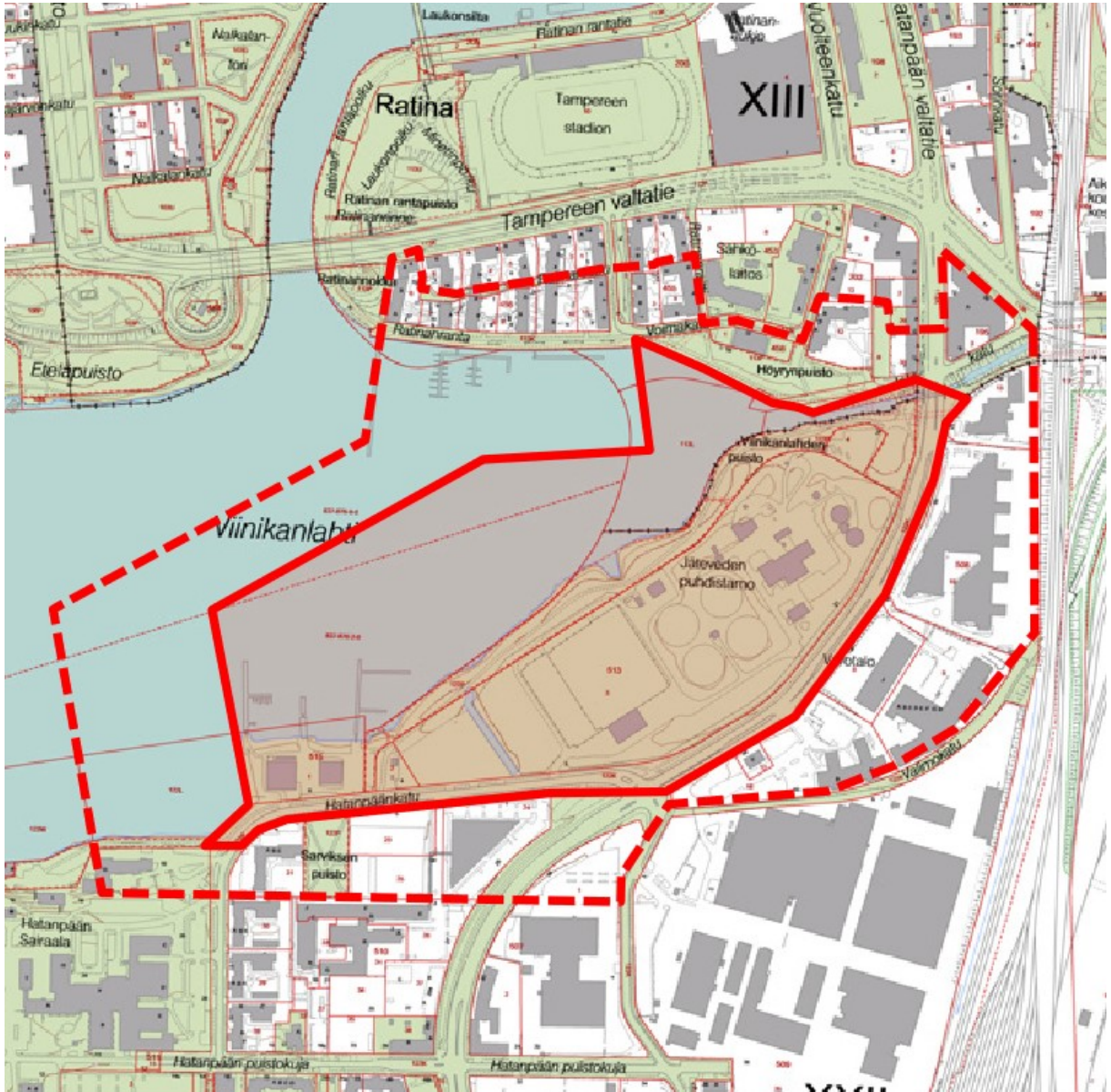
Kartoituksesta vastasi ympäristösuunnittelija (AMK) ja luontokartoittaja (eat) Timo Metsänen Luontoselvitys Metsänen Oy:stä ja maastotöihin osallistui myös WSP Finland Oy:n biologi FM Sara Caetano, joka myös tarkasti ja kommentoi raporttia.

Raportissa käsitellään käytetyt kartoitusmenetelmät, kerrotaan saukon biologiasta sekä sitä koskevasta lainsäädännöstä, tulkitaan saadut tulokset ja yksilömäärät sekä annetaan suosituksia alueiden käytölle ja jatkoselvityksille. Saukko on arvioitu Suomen uhanalaisluokituksessa elinvoimaiseksi lajiksi (LC). Se kuuluu EU:n Luontodirektiivin IV a) liitteen lajeihin.

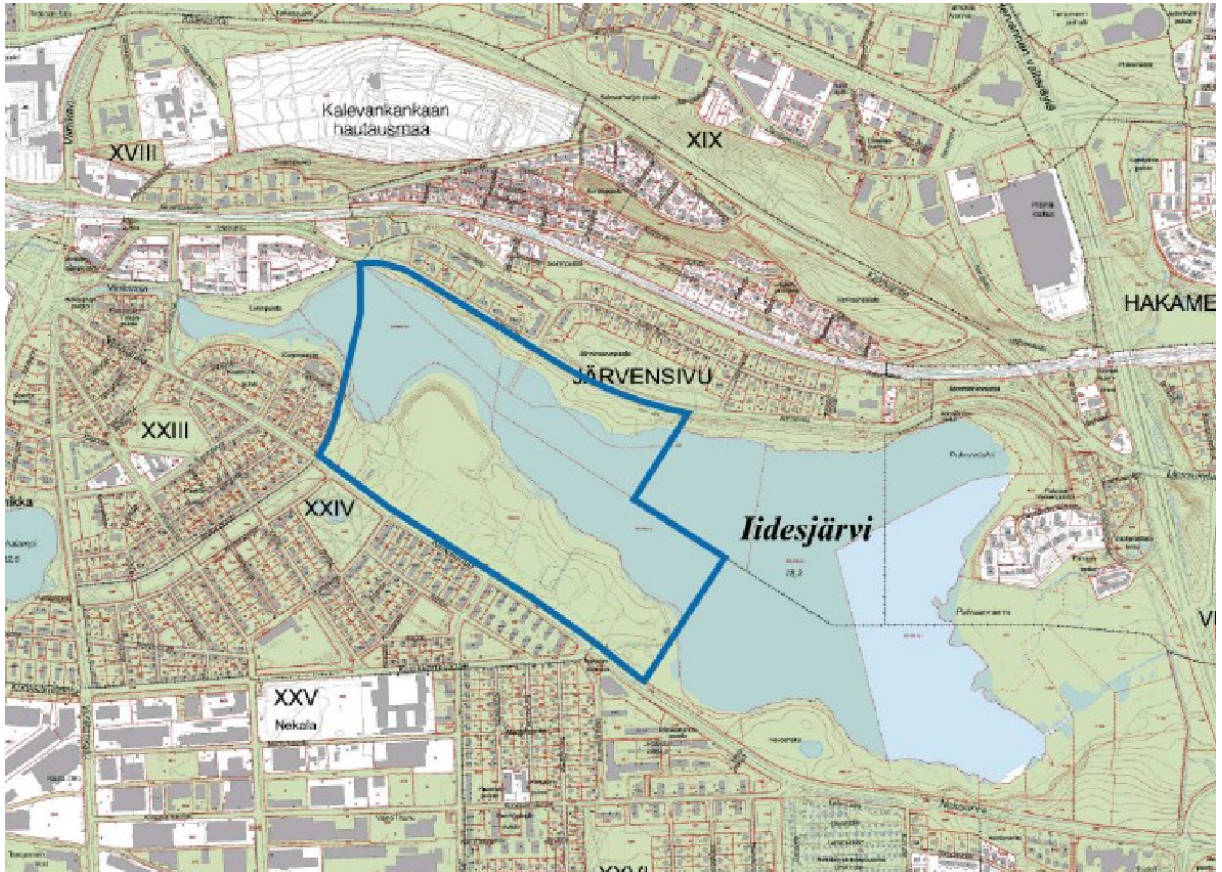
2 Alueen yleiskuvaus

Viinikanlahden asemakaava-alue on maapinta-alaltaan n. 13 ha kokoinen alue Viinikanlahden itärannalla, Hatanpään valtatievarressa (kuva 1, [Viinikanlahti, kaavanro 8755](#)). Asemakaava-alueeseen sisältyy myös n. 5 ha vesialuetta. Suuri osa asemakaava-alueesta on Viinikan jätevedenpuhdistamon aluetta, mutta länsiosissa on Tampereen soutukeskus, ja rannassa kapean puiston reunustama kevyen liikenteen reitti.

lidesjärven puiston asemakaava-alue on maapinta-alaltaan n. 20 ha kokoinen alue lidesjärven länsiosissa (kuva 2, [lidesjärven puisto, kaavanro 8725](#)). Asemakaava-alueeseen sisältyy myös n. 16 ha vesialuetta. Asemakaava-alue käsittää pääasiassa lidesjärven etelärannalle sijoittuvan alueen, joka rajautuu etelässä Nekalantiehen, lännessä matonpesupaikkaan, pohjoisessa lidesjärveen ja lännessä Rantaraittiin. Tämä alue on asuinalueiden ympäröimää, ja sisältää puustoisten viheralueiden lisäksi niittyjä, maa-ainesten varastointialueen, matonpesupaikan ja viherpalstan. Asemakaava-alue käsittää myös lidesjärven pohjoisrannalla n. 3 ha Järvensivun rantavyöhykettä, joka on asuinalueiden ympäröimää mutta rakentamatonta. lidesjärvi ja sen rantavyöhykkeet on merkitty luonnonsuojelualueeksi kantakaupungin yleiskaavassa 2040, ja luonnonsuojelualueen ulkopuoliset ranta-alueet ovat osa keskuspuistoa. lidesjärven puiston aluetta (asemakaava 8725) on esitetty yleiskaavassa kehitettäväksi luontopainotteisena puistokokonaisuutena.

Kuva 1. Viinikanlahden asemakaava-alue nro 8755 kartalla esitettyinä. Punainen viiva esittää asemakaavan suunnittelualuetta, ja punainen katkoviiva lähivaikutusaluetta. Lähde: Tampereen kaupunki 2019.

Kuva 2. Iidesjärven puiston asemakaava-alue 8725. Lähde: Tampereen kaupunki 2020.

Iidesjärveä ja Pyhäjärven Viinikanlahtea yhdistää Viinikanoja. Oja kulkee itä-länsisuuntaisesti kaupunkialueen läpi ja on hyvin urbaania rakennettua aluetta. Paikoin ojan varrella on puustoisempia kohtia ja puistoa, mutta myös teitä, rampeja, kevyenliikenteen väyliä ja rakennuksia.

3 Lähtötiedot ja menetelmät sekä epävarmuustekijät

Kartoitusta varten saatiin kaupungilta tietoa ja vinkkejä lajin esiintymisestä selvitysalueella (yleisöhavainnot, uutisia ja kuvia). Lisäksi tarkastettiin Lajitietokeskuksen Laji.fi portaaliin olleet saukkohavainnot Tampereelta, sekä Tampereen karttapalvelu Oskarin saukkohavainnot. Havainnot tarkistettiin sekä ennen maastokäyntiä, 8.3.2022, että raporttia kirjoitettaessa 11.4.2022. Laji.fi-portaalin viranomaishavainnot tarkistettiin 2.5.2022.

Varsinainen maastoinventointi toteutettiin lumijälkilaskennoilla Risto Sulkavan (1995) talviinventointiohjeita soveltaen ja etsimällä muita merkkejä lajin esiintymisestä, lähinnä ulosteita, joilla laji merkitsee reviirinsä. Inventointialueeseen kuului Viinikanlahden asemakaava-alueen (nro 8755) ranta sekä Viinikanlahden jäteveden puhdistamo, koko Viinikanojan varsi, ja

lidesjärven ranta ja järven jää lidesjärven puiston asemakaava-alueen (nro 8725) kohdalta. Kokonaiskuvan hahmottamiseksi käytiin myös lidesjärven itäpäässä Vuohenojalla. Auringonlaskun jälkeen Viinikanojan vartta tarkkailtiin lisäksi muutamasta pisteestä lämpökameran ja kiikareiden avulla. Inventointiin 10.3.2022 käytettiin noin 7 maastotyötuntia.

Lumijälkiin perustuva menetelmä on altis sääoloille. Talvi 2021/22 oli kuitenkin runsasluminen, ja maaliskuussa alueella oli edelleen hyvin lunta. Lisäksi maastoinventointi pystyttiin ajoittamaan noin 2 vrk lumisateen jälkeen, jolloin päästiin havainnoimaan tuoreita jälkiä kahdelta yöltä.

4 Saukon perusbiologiaa

4.1 Tuntomerkit

Saukko (*Lutra lutra*) kuuluu näätäeläimiin. Sen ruumiin pituus on noin 50–90 senttimetriä, saukon kartiomaisesti kaventuvalle hännällä on pituutta 26–55 senttimetriä, ja eläimen paino vaihtelee sukupuolesta ja iästä riippuen 2,5–15 kilon välillä. Saukko on yleisväritykseltään tumman ruskea. Alapuolen ja kaulan väri on vaaleampi, harmaan ruskea. Turkki on tiheä ja pohjavilla harmaanruskeaa. Lajilla on kokoonsa nähden pienet silmät ja korvat. Pään muoto on tyypillinen; litteä ja pyöreä pienehkö turpa liittyy paksuun kaulaan. Pitkät viiksikarvat kertovat saukon sopeutumisesta vesielämään. Erikoistuntomerkkeinä voidaan lisäksi mainita kápälien uimaräpylät ja korvien sekä sierainten ihopoimut, joilla saukko sulkee aukot vesitiiviisti sukeltaessaan. Koiraat ovat naaraita huomattavasti kookkaampia ja painavampia, muuten sukupuolet eivät juurikaan ulkoisesti eroa toisistaan.

Parhaiten saukon paikalla oleilun huomaa talvisin lumijäljistä ja muulloin ulosteista, joilla ne merkitsevät alueensa. Ulostet ovat väritään mustia-tummanruskeita, tuoreena vihertävän ruskeita, mutta muuttavat kuivuessaan väriään harmaiksi (kuva 3). Ulosteeissa on lajityypillinen imelä tuoksu ja niissä näkyy kalansuomuja sekä ruotoja, välillä sammakoiden luita.

Kuva 3. Saukon jätöksii Viinikanojalla

4.2 Elintavat

Saukko on pääasiassa hämääraaktiivinen, mutta liikkuu myös päivällä, Suomessa varsinkin talvisin. Se on erittäin hyvä uimari ja sukeltaja, mutta siirtyilee säännöllisesti kuivan maan kautta pitkiäkin matkoja vesistöltä toiselle. Laji tarvitsee elinpiirilleen vettä ja ravintoa eli kalaa, rapuja ja sammakoita yms. Saukko saalistaa kirjallisuuden mukaan myös pienessä määrin piisameja, vesimyyriä ja lintuja. Sen pääravintoa ovat kuitenkin kalat, joista merkittävimmät saaliskalat ovat yleisimmät särkikalat, sekä ahven, hauki ja etenkin talvisin made sekä kivisimppu. Lohikaloja saucon kalaravinnosta on vain 2–3 %, jopa sellaisilla alueilla joille istutetaan jatkuvasti taimenta ja kirjolohta (Sulkava, 1995 ja 1993). Paikallisesti sauokojen tiedetään vierailevan kalankasvatusaltailla. Saukko voi elää 15–18-vuotiaaksi, mutta keskimääräinen elinikä on todennäköisesti huomattavasti alhaisempi johtuen muun muassa nuorten yksilöinen suuresta kuolleisuudesta.

4.3 Elinympäristö

Elinympäristönään sauokko suosii vedenlaadultaan hyviä vesistöjä, joissa on sille riittävästi ravintoa. Elinpiiriin kuuluu vaihtelevasti virtavesiä, puroja, oja, lähteitä, lampia, sekä järvien ja meren ranta. Talvella laji tarvitsee sulapaikkoja, joissa se pystyy kovilla pakkasillakin saalistamaan avovedessä. Sulapaikkojen määrä rajoittaa saukokantaa alueella. Saukon elinpiirin koko vaihtelee käsittäen usein kymmeniä kilometrejä erilaisia vesistöjä. Koiraat ovat

liikkuvampia ja niiden elinpiirit ovat suurempia kuin naaraiden ja poikasten käyttämät alueet. Saukkojen on todettu osaavan suunnistaa hyvin ruoka-apajille, muun muassa suolammille, vaikka ne sijaitsisivat kaukana muista vesistöistä. Elinpiirin sisällä saukoilla on yleensä useita lepo- ja pesäpaikkoja. Paikat voivat sijaita rantatörmässä, juurakoiden tai siltojen alla, sekä muissa vastaavissa paikoissa tai vain tiheän kuusen tai pensaan suojassa.

4.4 Lisääntyminen

Saukko voi lisääntyä ympäri vuoden, mutta Suomessa saukon lisääntymiskausi painottuu kevääseen ja kesään. Parittelu tapahtuu yleensä kevättalvella ja poikaset syntyvät touko-kesäkuussa noin 60 päivän kantoajan jälkeen. Yhdellä koiraalla on usein elinpiirinsä alueella muutamia naaraita eikä saukoilla ole varsinaista ”yksiavioista” parisidettä. Kevättalvella koiras usein liikkuu naaraan kanssa, mutta jättää tämän ja myöhemmin syntyvät poikaset omaan rauhaansa. Naaras ja poikaset voivat taas pysyä yhdessä pitkään seuraavaan kevääseen ja alkukesäänkin asti. Poikasia on yleensä Suomessa yksi tai kaksi, joskus kolmekin. Saukko saavuttaa sukukypsyyden noin kolmivuotiaana eikä ilmeisesti lisääny joka vuosi. Synnytykseen käytetty pesä sijaitsee usein rantatörmän kolossa, myllynraunioissa tai kivenlohkareiden alla, mutta voi sijaita myös hieman kauempana vesistöistä.

4.5 Viholliset ja uhat

Saukon luontaiset viholliset ovat vähissä, ja mitkään pedot eivät erityisesti saalista lajia. Suomalaisen tutkimusaineiston (Liukko, U-M. 1999) mukaan yleisin löydettyjen saukkojen kuolinsyy on ulkoinen väkivalta (51 %), joista kiistattomia liikenneonnettomuuksia oli 58 %, loukkujen aiheuttamia 14 %, ja ammuttuja sekä koiran tappamia molempia 4 %. Toiseksi yleisin kuolinsyy oli kalanpyydyksiin hukkuminen (32 %). Valtaosa näistä aiheutuu katiskoista, joista saukot eivät osaa tarpeeksi nopeasti ulos. Kolmanneksi kuolinsyyksi todettiin nääntyminen (17 %), joka on erityisesti nuorten saukkojen yleisimpiä kuolintapoja. Paikallisesti myös metsästyksellä (luvanvaraisella poikkeuslupapyyynnillä) ja vieläkin esiintyvällä vainolla voi olla merkitystä saukkokantoihin.

Saukolle soveltuvia elinympäristöjä Suomessa on vielä melko runsaasti, mutta paikallisesti ihmisen maankäyttö rajoittaa saukon elinmahdollisuuksia. Vesistöjen perkaaminen, pengertäminen, kasvillisuuden ja puuston poisto sekä rantarakentaminen voivat hävittää tai heikentää saukoille tärkeitä elinalueita tai niiden osia. Lahden seudun kartoituksissa (Metsänen & Kekki, 2016) saukoista tehtiin havaintoja ja saatiin merkkejä myös urbaaneista ympäristöistä, mikä voisi indikoida lajin tottumista paremmin myös ihmisen luomiin

ympäristöihin. Paikat olivat kuitenkin luonteeltaan sellaisia, ettei saukko todennäköisesti käytä niitä varsinaiseen lisääntymiseen.

4.6 Levinneisyys ja kannantiheys

Suomessa saukko elää nykyisin koko maassa, myös Ahvenanmaalla. Vahvinta kanta on keskisessä Suomessa, Hämeessä ja Kaakkois-Suomessa. Kannan runsain kasvu ajoittui 1990-luvun loppuun ja 2000-luvun alkuun, mutta se kasvaa edelleen muun muassa Lounais-Suomessa ja länsirannikolla (Liukko, U-M., Henttonen, H., Hanski, I., Kauhala, K., Kojola, I., Kyheröinen, E-M., & Pitkänen, J. 2016).

5 Lainsäädäntö ja status

5.1 Uhanalaisuus ja rauhoitus

Saukko on luokiteltu vuonna 2021 IUCN:n maailmanlaajuisessa uhanalaisuusarvioinnissa silmälläpidettäväksi (NT) lajiksi ([IUCN, 2022a](#)). Euroopassa vuonna 2006 tehdyn arvion mukaan laji on myös Euroopassa silmälläpidettävä ([IUCN, 2022b](#)). Suomen viimeisimmässä uhanalaisuusarvioinnissa lajin luokka on elinvoimainen (LC). Saukolle ei ole laadittu alueellisia uhanalaisuusarviointeja kuten linnuille. Saukko on rauhoitettu metsästyslain 37§:n nojalla koko maassa ympäri vuoden. Rauhoituksesta voidaan kuitenkin poiketa metsästyslain 41§:n perusteella.

5.2 Luontodirektiivi

Saukko mainitaan Euroopan Unionin luontotyyppien sekä luonnonvaraisen eläimistön ja kasviston suojelusta annetun direktiivin 92/43/ETY liitteissä II ja IV.

Liite II käsittelee EU:n tärkeinä pitämiä kasvi- ja eläinlajeja sekä luontotyyppejä, ja näiden perusteella on valittu alueet Natura 2000 -verkostoon. Verkoston tavoitteena on turvata luontodirektiivin liitteeseen II kuuluvien lajien tärkeimpiä elinympäristöjä, eikä niillä keskitytä lajin yksilöiden tai niiden lisääntymis- ja levähdyspaikkoihin turvaamiseen.

Luontodirektiivin liite IV puolestaan käsittelee tarkemmin lajiensuojelua. Liitteen artiklassa 12, kohdassa 1 todetaan seuraavaa: ”jäsenvaltion on toteutettava tarpeelliset toimenpiteet direktiivin liitteessä IV (a) olevia eläinlajeja koskevan tiukan suojelujärjestelmän käyttöön ottamiseksi ja kiellettävä näiden lajien tahallinen pyydystäminen, tappaminen, häiritseminen erityisesti niiden lisääntymis-, jälkeläistenhoito-, talvehtimis- tai muuttoaikana, munien

hävittäminen tai ottaminen luonnosta sekä kiellettävä näiden lajien lisääntymis- ja levähdyspaikkojen heikentäminen ja hävittäminen.” Direktiivin määräyksestä voidaan poiketa ainoastaan mikäli hankkeella ”on kansanterveyttä ja yleistä turvallisuutta koskeva tai yleisen edun kannalta pakottava syy” tai ”poikkeukselle on tutkimus-, koulutus-, uudelleensijoittamis-, uudelleenistuttamistarkoitus”.

5.3 Lisääntymis- ja levähdyspaikan määritelmä

EU Komissio on laatinut tuoreen ohjeasiakirjan (2021) luontodirektiivin mukaisesta yhteisön tärkeinä pitämien eläinlajien tiukasta suojelusta.

Ohjeessa Luontodirektiivin 12 artiklan osalta sovelletaan seuraavia määritelmiä:

Lisääntymispaikat

”Lisääntymisellä” tarkoitetaan tässä yhteydessä parittelua, poikimista tai munintaa tai jälkeläisten tuotantoa, jos lisääntyminen tapahtuu suvuttomasti. ”Lisääntymispaikka” määritellään tässä alueeksi, jota tarvitaan paritteluun ja poikimiseen, ja se kattaa myös pesän tai poikimispaikan lähiympäristön, mikäli jälkeläiset ovat riippuvaisia tällaisista alueista. Joidenkin lajien osalta lisääntymispaikka sisältää myös reviirin rajausta ja puolustamista varten tarvittavat rakenteet. Suvuttomasti lisääntyvien lajien osalta lisääntymispaikka määritellään alueeksi, jota tarvitaan jälkeläisten tuotantoon. Lisääntymispaikat, joita käytetään säännöllisesti vuoden aikana tai vuodesta toiseen, on suojattava myös silloin, kun niitä ei käytetä.

Lisääntymispaikka voi näin ollen sisältää seuraavia alueita:

1. parinetsintäalueet
2. parittelualueet
3. alueet pesän rakentamiseen tai muninta- tai synnytyspaikaksi
4. poikimis- tai munintapaikat tai jälkeläisten tuotantopaikat, jos lisääntyminen tapahtuu suvuttomasti
5. munien kehitymis- ja kuoriutumisaikat
6. pesän tai poikimispaikan lähiympäristö, mikäli jälkeläiset ovat riippuvaisia tällaisista alueista
7. laajemmat elinympäristöt, jotka mahdollistavat onnistuneen lisääntymisen, myös ravinnonsaannin.

Levähdyspaikat

”Levähdyspaikoilla” tarkoitetaan tässä yhteydessä alueita, jotka mahdollistavat tietyn eläimen tai eläinryhmän selviytymisen silloin, kun ne eivät ole aktiivisia. Niiden lajien osalta, joilla on alustaan kiinnittymisvaihe, levähdyspaikaksi katsotaan kiinnityspaikka. Levähdyspaikoiksi katsotaan myös rakenteet, joita eläimet luovat levähdyspaikoiksi, kuten pesät, tunnelit ja piilot. Levähdyspaikat, joita käytetään säännöllisesti vuoden aikana tai vuodesta toiseen, on suojattava myös silloin, kun niitä ei käytetä.

Selviytymisen kannalta tärkeät levähdyspaikat voivat kattaa yhden tai useamman rakennelman ja elinympäristön, joita tarvitaan

1. lämmönsäätelyyn (esim. *Lacerta agilis* eli hietasisilisko)
2. lepäämiseen, nukkumiseen tai toipumiseen (esim. *Nyctalus leisleri* eli metsälepakko)
3. piiloutumiseen, suojautumiseen tai pakenemiseen (esim. *Macrothele calpeiana* - hämähäkki)
4. talvehtimiseen (esim. lepakkojen talvehtimispaikat ja *Muscardinus avellanariuksen* eli pähkinähiiren piilot).

Luontodirektiivissä tai EU-komission ohjeessa ei aseteta alarajaa tai ehtoja IV-liitteen lajien lisääntymis- ja levähdyspaikkojen laajuudelle, luonnontilaisuudelle tai paikkaa käyttävien yksilöiden määrälle. Kaikkien kyseisen liitteen lajien yksilöiden lisääntymis- ja levähdyspaikkojen voidaan siten tulkita olevan heikentämis- ja hävittämiskiellon piirissä.

Vuonna 2017 julkaistun Suomen ympäristöopas sarjan Euroopan unionin luontodirektiivin liitteen IV lajien (pl. lepakot) esittelyt -julkaisussa (Nieminen & Ahola (toim.)) saukon lisääntymis- ja levähdyspaikkoja kuvataan seuraavasti:

Suotuisat lisääntymis- ja levähdyspaikat sijaitsevat yleensä jokialueilla, joiden rannoilla kasvaa puuvartisia kasveja. Lisääntymispaikkaan kuuluvat sekä synnytyspesä, pienten poikasten siirtopesä että näiden lähistöllä sijaitsevat talvella sulana pysyvät vesistön osat, joilla pentue talvella saalistaa ja jotka saukkonaaras on syksyllä hajumerkinnyt poikuereviirinsä ydinalueeksi. Lisääntymispaikan laajuus riippuu saatavilla olevan ravinnon määrästä. Runsaasti ravintoa sisältävällä paikalla se voi olla yksi suurehko koski, mutta pienemmillä vesistöillä yleensä useamman melko lähekkäisen talvisen ruokailupaikan kokonaisuus. Meren rannikolla lisääntymispaikka on poikasten synnytys- ja siirtopesä sekä niitä ympäröivä ranta-alue, jolla poikue saalistaa. Siellä lisääntymispaikkaan voi sisältyä myös makeavetinen, turkin suolasta puhdistamiseen soveltuva puro tai lampare, mutta tästä tarvitaan lisää tutkimusta. Pesien löytäminen on hyvin vaikeaa, joten lisääntymispaikka pitää paikantaa ja määritellä

poikueiden lumijälkien perusteella. Tärkeintä on selvittää ne lisääntymispaikan ekologisen toimivuuden kannalta kriittiset alueet, joiden avulla saukkonaaras kykenee elättämään pentueensa talven yli. Jos talvinen ruokailualue hävitetään, lisääntymistä ei voi tapahtua ja myös lisääntymispaikka häviää. Levähdyspaikoista ovat löydettävissä ja rajattavissa vain pitkään käytetyt suojaiset kuustenalustat, osa luolista ja majavanpesät. Muut levähdyspaikat ovat joko hyvin vaikeasti löydettäviä tai epäsäännöllisesti käytettyjä, ja siten niitä ei yleensä kyetä rajaamaan tai ne eivät ole luontodirektiivin mukaisia levähdyspaikkoja. Saukot myös löytävät helposti uusia vastaavia levähdyspaikkoja, joten heikentämistä ei niiden osalta helposti tapahdu.

Iso-Britanniassa suositellaan saukon lisääntymispaikalle 150 metrin suojavyöhykettä ja levähdyspaikoiksi rinnastettaville onkaloille yms. 30 metrin suojavyöhykettä (NIEA, 2015) ja metsäpuolen ohjeissa molemmille 50 metrin suojaa (Forest Service, 2009). Saksalaisissa toimenpideohjeissa lisääntymispaikalle esitetään 200 metrin suojavyöhykettä ja muille paikoille 30 metrin vyöhykettä (Runge, H., Simon, M. & Widdig, T. 2010). Suomessa vastaavia metrimääriäisiä suosituksia ei ole julkaistu viranomaisten laatimissa ohjeissa.

5.4 Tulkintaa

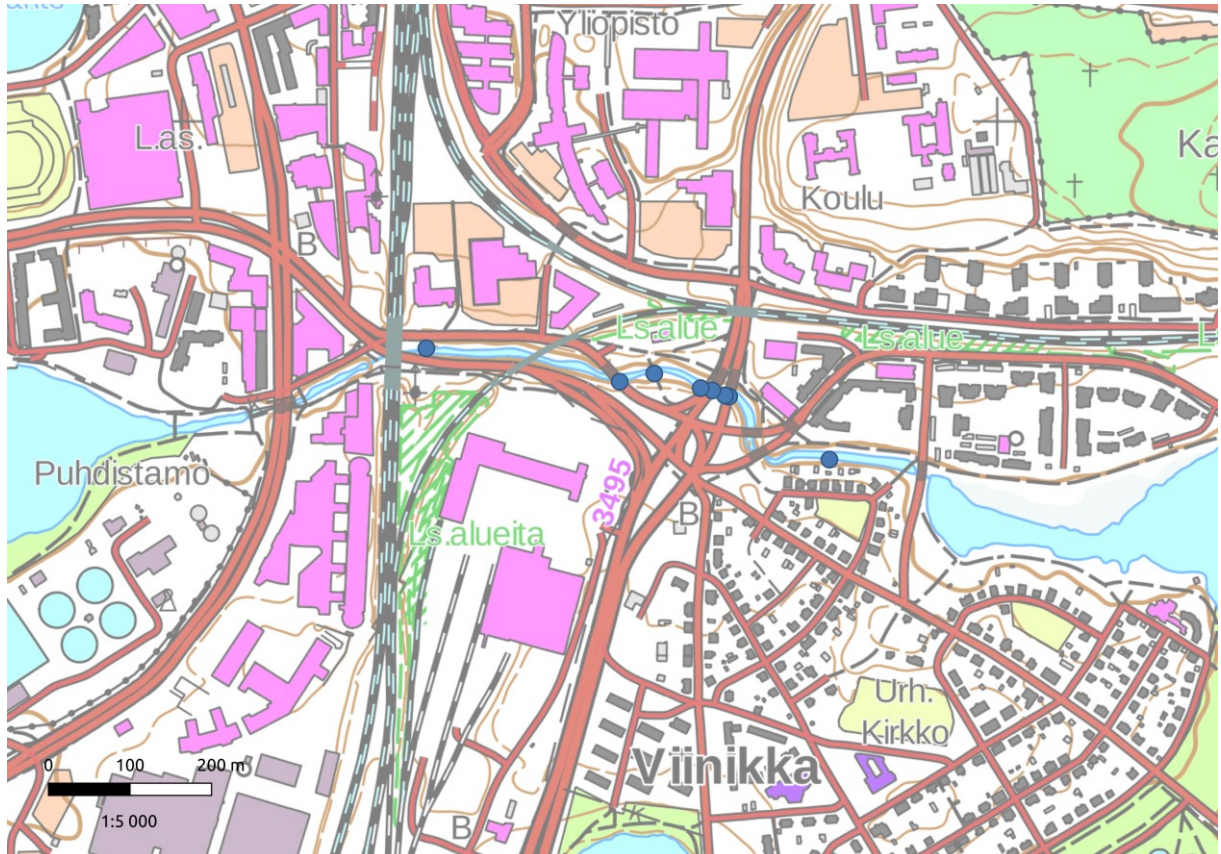
Saukon osalta lisääntymis- ja levähdyspaikan määrittely ja tulkinta maastossa on haastavaa, eikä siihen yleensä osoiteta riittävästi resursseja ja huomiota luontoselvitysten yhteydessä.

Lajin kannalta varsinaiset lisääntymispaikat ovat todennäköisesti tärkeämpiä kuin muut levähdyspaikoiksi luokiteltavat kohteet, mutta Suomessa on kiinnitettävä erityistä huomiota myös talviaikaisiin sulapaikkoihin, jotka ovat lisääntymiskauden ulkopuolella erittäin tärkeitä saukoille. Saukon osalta tarvittaisiin lisää tutkimusta siitä miten eri toimenpiteet voivat vaikuttaa eritasoisin lisääntymis- ja levähdysalueisiin, jotta osattaisiin antaa tarkempia suosituksia oikeanlaajuisten suojavyöhykkeiden tarpeesta. Esimerkiksi ulkoilureitillä tai moottoritieellä häiriön ja heikentämisen voimakkuudet ovat hyvin erisuuruiset.

Koska laji on liikkuva ja pesä- ja lepopaikat hankalasti havaittavissa, saukon reviirin kaikkien lain tiukasti määrittelemien paikkojen etsiminen on vaikeaa. On helpompaa pyrkiä etsimään lajille muuten tärkeät elinalueet ja kulkuyhteydet sekä pyrkiä turvaamaan niiden säilyminen. Näin menettelemällä todennäköisesti suojellaan riittävä määrä lisääntymis- ja levähdyspaikkoja. Vesistöihin voi kohdistua myös valuma-alueiden kautta saukoille haitallisia vaikutuksia ja myös tähän tulee kiinnittää jatkossa parempaa huomiota.

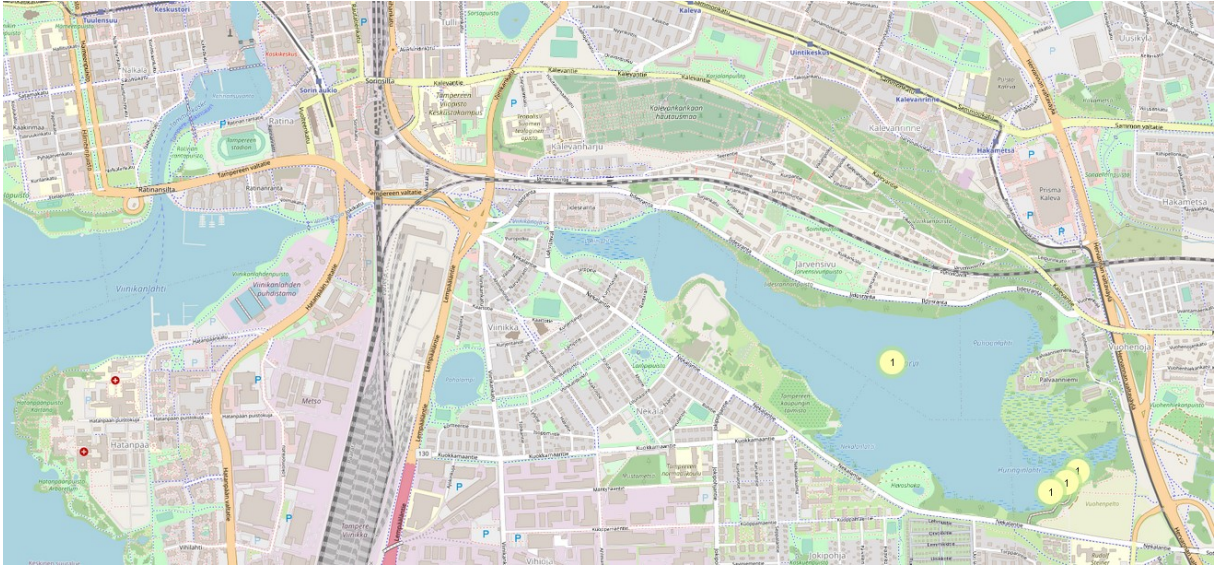
6 Havainnot ja tulokset

Alueella ei havaittu saukon lumijälkiä tai painaumia mutapinnoilla. Alueelta löytyi kuitenkin useita jätöshavaintoja Viinikanojasta lidesjärven ja Viinikanlahden väliltä. Lisäksi lajin jätöksiä havaittiin lidesjärven itäpään laskuojalla Vuohenojalla, jossa Vuohensillankatu ylittää ojan. Itse kaava-alueiden tarkastetuilta rannoilta ei tehty saukkoon viittaavia havaintoja. Etenkin lidesjärven rannat olivat lähes kauttaaltaan jäässä niin, ettei sillä ole merkitystä saukon talviruokailupaikkana. Viinikanojan havaintopisteet on esitetty kuvan 4. kartalla.

Kuva 4. Saukkojen jätöshavainnot Viinikanojalla.

Lajitietokeskuksen Laji.fi -portaaliissa saukosta on koko Tampereelta ilmoitettu 28 havaintoa, joista viisi on tehty lidesjärveltä selvitysalueen tuntumasta, ja kaksi Viinikanojalta (kuva 5). lidesjärveltä havaintoja on vuosilta 2018, 2020, ja 2021, ja ne ovat keskittyneet lidesjärven itäosiin, lintutornin edustalle. Vuoden 2020 lokakuussa saukkoja havaittiin samanaikaisesti kaksi, jolloin kyseessä oli todennäköisesti alueella liikkunut naaras ja poikanen. Viinikanojalta oli ilmoitettu kaksi havaintoa, 17.12.2021 kolme saukkoa ja 19.2.2022 yksi saukko, joka sai saaliikseen sinisorsan. Viinikanlahden alueelta ei ollut ilmoitettuja havaintoja.

Kuva 5. Laji.fi -portaalin julkiset saukkohavainnot selvitysalueella (keltaiset pallot). Lähde: laji.fi 2022

Tampereen karttapalvelu Oskarissa Viinikanoja lidesjärven ja Viinikanlahden välillä on rajattu saukkohavainnon alueeksi. Kyseinen havainto on tehty Viinikanojaa alavirtaan uivasta saukosta lokakuussa 2021. Viinikanojalta on myös talvelta 2021/2022 yleisohavaintoja ja valokuvia sekä videoita, parhaillaan kolmesta saukosta yhtäaikaisesti. Havaintoja on tehty Aamulehden mukaan ainakin aikavälillä 17.12.2021-10.2.2022. Havaintoja oli myös Ratinasta. Tämän selvityksen maastoinventoinnin yhteydessä tavattiin myös henkilö, joka kertoi havainneensa saukon parikin kertaa Viinikanojalla sekä jälkiä lidesjärven länsipäässä jäällä. Saukko oli kuulemma myös saanut saaliikseen sinisorsan toisella havaintokerralla (eli kyseessä Lajitietokeskukseen ilmoitettu havainto).

Viinikanlahden puhdistamoalueella ei tässä selvityksessä tehty jälki- tai jätöshavaintoja, eivätkä laitoksen työntekijäkään olleet havainneet saukkoja. Alueella on ympärivuorokautinen kameravalvonta, eikä nauhoitteissakaan ole koskaan nähty saukkoja, toisin kuin useita muita nisäkäslajeja.

Havaintojen ja dokumenttien perusteella Viinikanoja–Ratina–lidesjärvi alueella esiintyy säännöllisesti saukkoja. Talvella 2021/2022 Viinikanojan alue on ollut mahdollisesti ainakin saukoperheen (3 yksilöä) ja yhden saukon käytössä. 10.3. tehdyn inventoinnin perusteella saukko tai saukot eivät kuitenkaan olleet oleilleet kohteella enää kahteen vuorokauteen lumisateen jälkeen. Saukot voivat kuitenkin liikkua myös vain vedessä, jolloin jäljet jäävät huomaamatta. Todennäköisempää on kuitenkin, että ne ovat liikkuneet muualle.

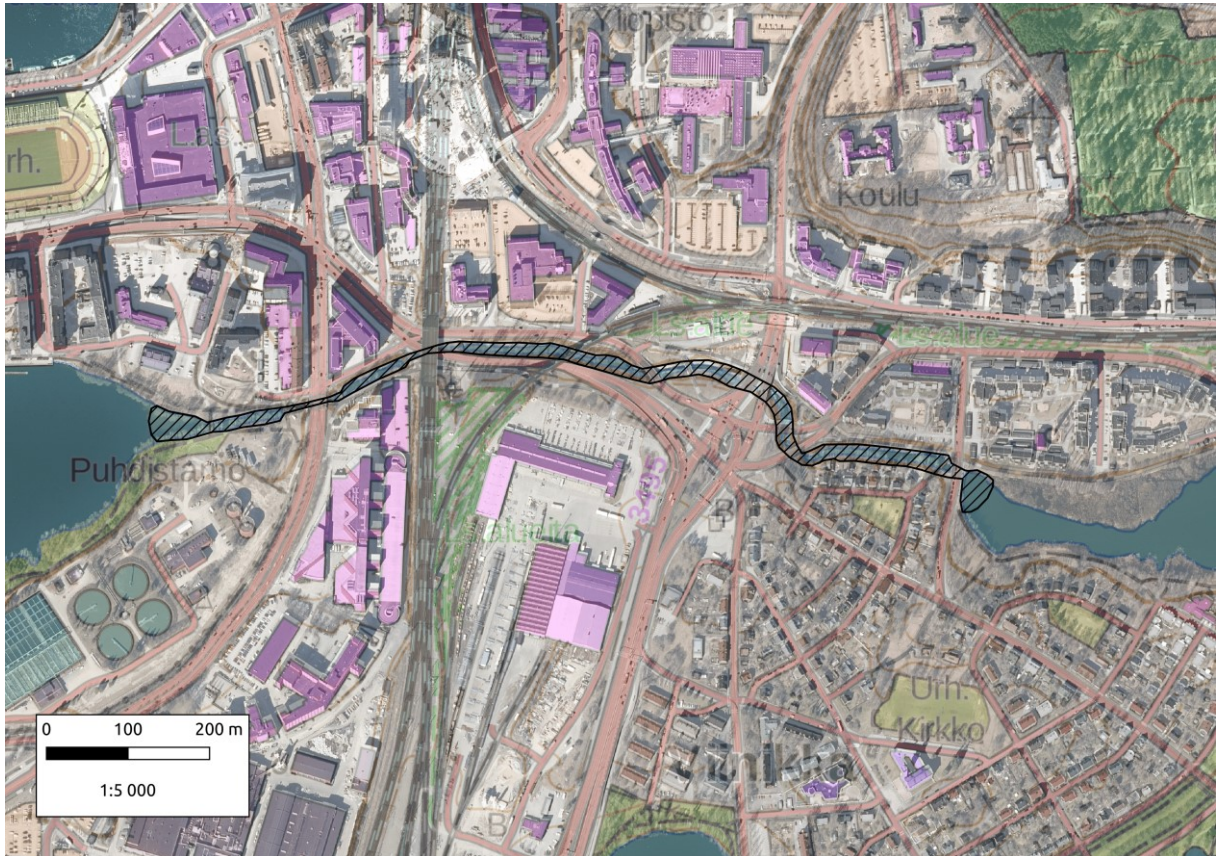
Viinikanojan voidaan tulkita olevan lajin käyttämä vesistö, ja sillä on todennäköisesti merkitystä ainakin kauttakulkuväylänä tiheän kaupunkirakenteen läpi sekä talviruokailupaikkana, koska

oja pysyy melko sulana ja siellä talvehtii sinisorsia, joita saukko voi jopa saalistaa. Ojan rannoilla havaittiin myös simpukoiden (mahdollisesti pikkujärvisimpukka) tyhjiä kuoria, joita saukot voivat niin ikään käyttää ravintonaan (kuva 6).

Kuva 6. Tyhjiä simpukankuoria Viinikanojan rannalla.

Alueelta ei löydetty selkeitä mahdollisia saukon käyttöön soveltuvia onkaloita, joiden tarkkailuun oltiin varauduttu riistakameroin. Saukkoselvitykseen sisältynyt optio kameroiden käytöstä jätettiin toteuttamatta. Havaintojen ja SYKE:n julkaisun mukaan Viinikanojan kaltainen saukkopoikueen talvialue voidaan tulkita laajassa mielessä lisääntymis- ja levähdysalueeksi. Varsinaisen poikaspesän sijainti ei ole tiedossa, mutta varovaisuusperiaatteen vuoksi Viinikanoja on suositeltavaa rinnastaa lajin levähdysalueeksi. Levähdysalueen rajausta esitetään kuvan 7 kartalla.

Kuva 7. Saukon tulkittu levähdysalue Viinikanohjalla.

7 Johtopäätökset ja suositukset

Viinikanlahden asemakaavan 8755 tavoitteena on luoda alueelle uusi laadukas asuinalue jätevedenpuhdistamon siirtyessä Viinikanlahdesta Sulkavuoreen. Rantakaistaleen viher- ja virkistysyhteyttä parannetaan huomioiden kansallisen kaupunkipuiston tarpeet. Lidesjärven puiston asemakaavan 8725 tavoitteena on kehittää alueelle luontopainotteinen toiminta- ja oleskelupuistojen kokonaisuus sekä virkistysyhteyksiä, huomioiden alueen luonto- ja maisema-arvot suunnittelun lähtökohtina.

Vaikka Viinikanlahden ja lidesjärven puiston varsinaisilta kaava-alueilta ei tehty saukoon viittaavia havaintoja, ei voida poissulkea, etteikö saukko käyttäisi kesäisin näitäkin alueita elinympäristönään. Etenkin lidesjärven rannan rantaluhdat ja ilmaversoiskasvillisuus soveltuvat hyvin saukon kesäelinympäristöiksi. Lidesjärven rannat voidaan huomioida saukon kannalta säilyttämällä ne mahdollisimman luonnontilaisina. Erityisesti sammakoiden esiintymisalueet ovat todennäköisesti saukoille tärkeitä ruokailupaikkoja. Tämä on linjassa myös lidesjärven puiston kaava-alueille tehtyjen kasvillisuus- ja luontotyyppi-, linnusto- sekä lepakkoselvitysten kanssa, joiden mukaan rantavyöhykkeen luonnontilaiset ruovikot, luhtaiset alueet ja pensaikovyöhykkeet suositellaan säilytettävän luonnontilaisina (Sitowise 2018 &

2020; Ramboll 2021). Rantojen kasvillisuusvyöhykkeen säilyttäminen ei vaikuta olevan ristiriidassa asemakaavojen tavoitteiden kanssa. Viinikanlahden puolella ranta muuttuu avoimemmaksi ja sitä on täytetty lohkareilla. Kasvillisuutta ja puustoa on niukasti rannan tuntumassa ja molemmilla puoilla kulkee ulkoilureitti. Rannat eivät ole saukon kannalta niin suojaisia kuin Viinikanojalla ja Iidesjärven rannalla.

Viinikanojan merkitystä osana Tampereen seudun laajempaa saukkojen käyttämää verkostoa on haastavaa arvioida, sillä Tampereelta ei ole tehty kattavaa lajiin keskittyntä kartoitusta. Lukuisista yleisöhavainnoista, ulosteista ja saukkohavaintojen ajanjaksosta voidaan kuitenkin tulkita, että kohteella on ainakin paikallista merkitystä lajille. Tässä selvityksessä alue tulkittiin varovaisuusperiaatteen mukaisesti saukon levähdyspaikaksi, sillä se saattaa olla tärkeä alue jonka avulla saukkonaaras kykenee elättämään pentueensa talven yli. Viinikanojan varren kasvillisuutta ja puustoa tulisi säilyttää mahdollisimman paljon ja pyrkiä siihen, että ojalla säilyy myös pimeitä, valaisemattomia vesistöjaksoja. Ojan varteen ei tulisi ohjata nykyistä enempää kulkuyhteyksiä ihmisille ja lemmikkieläimille.

Yleisesti voidaan vielä suositella, että Tampereella laadittaisiin koko kaupungin kattava saukkokartoitus, jotta lajin keskeisimmät kulkuyhteydet, talvialueet ja mahdolliset lisääntymis- ja levähdyspaikat/alueet löydettäisiin. Ilman tietoa lajin esiintymisestä sitä on vaikea huomioida erilaisissa hankkeissa.

8 Lähteet ja kirjallisuus

Forest Service, 2009. Forestry and Otter Guidelines.

IUCN, 2022a. IUCN:n verkkosivut [<https://www.iucnredlist.org/species/12419/164578163>]. Luettu 25.3.2022.

IUCN, 2022b. IUCN:n verkkosivut [<https://www.iucnredlist.org/species/12419/3343999>]. Luettu 25.3.2022.

Komissio, 2021. Ohjeasiakirja luontodirektiivin mukaisesta yhteisön tärkeinä pitämien eläinlajien tiukasta suojelusta

[[https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=PI_COM:C\(2021\)7301&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=PI_COM:C(2021)7301&from=EN))]

Liukko, U-M. (toim.) 1999. Saukkokannan tila ja seuranta Suomessa. Suomen ympäristökeskus. Helsinki.

Liukko, U-M., Henttonen, H., Hanski, I., Kauhala, K., Kojola, I., Kyheröinen, E-M., & Pitkänen, J. 2016. Suomen nisäkkäiden uhanalaisuus 2015. [<http://hdl.handle.net/10138/159434>] Luettu 17.1.2016.

Metsänen, T. & Kekki I. 2016. Lahden seudun saukkokartoitus 2015. Lahden seudun ympäristöpalvelut. Luontoselvitys Metsänen.

NIEA, 2015. Otters advice for planning officers and applicants seeking planning permission for land which may affect to otters. DOE Planning & Environment.

Nieminen, M. & Ahola, A. Euroopan unionin luontodirektiivin liitteen IV lajien (pl. lepakot) esittelyt. – Suomen ympäristö 1/2017: 1–278.

Ramboll 2021. Asemakaava nro 8725; lepakkoselvityksen täydennys.

Runge, H., Simon, M. & Widdig, T. (2010): Rahmenbedingungen für die Wirksamkeit von Maßnahmen des Artenschutzes bei Infrastrukturvorhaben, FuE-Vorhaben im Rahmen des Umweltforschungsplanes des Bundesministeriums für Umwelt, Naturschutz und Reaktorsicherheit im Auftrag des Bundesamtes für Naturschutz - FKZ 3507 82 080, (unter Mitarb. von: Louis, H. W., Reich, M., Bernotat, D., Mayer, F., Dohm, P., Köstermeyer, H., Smit-Viergutz, J., Szeder, K.)- Hannover, Marburg.

Sitowise 2018. Nekala, lidesjärven perhepuiston asemakaavan nro 8725 linnustoselvitys 2018.

Sitowise 2020. lidesjärven puiston asemakaava nro 8725. Kasvillisuus- ja luontotyyppiselvitys.

Sulkava, R. 1993. Saukon (Lutra lutra l.) biologiaa, kannankehitys Keuruun-Virtain alueella vuosina 1985-1993 sekä kannanarviointimenetelmät. Pro gradu työ. Joensuun yliopisto 1993.

Sulkava, R. 1995. Saukon talvi-inventointi. Suomen ympäristökeskus. Helsinki.

Tampereen kaupunki 2019. Asemakaavan muutoksen osallistumis- ja arviointisuunnitelma. XXII (Hatanpää), XIII (Ratina), Viinikanlahden alue. Asemakaava nro 8755. Diaarinumero TRE:35/10.02.01/2019.

https://www.tampere.fi/ytoteto/aka/nahtavillaolevat/8755/oas/8755_o_a_s_190221.pdf

Tampereen kaupunki 2020. Asemakaavan muutoksen osallistumis- ja arviointisuunnitelma. XXIV (Nekala), lidesjärvi, lidesjärven puisto. Asemakaava nro 8725. Diaarinumero TRE:932/10.02.01/2020.

https://www.tampere.fi/ytoteto/aka/nahtavillaolevat/8725/oas/8725_o_a_s_20201119.pdf